

БАРУХ
СПИНОЗА

ЕТИКА

ДОКАЗАНА ПО ГЕОМЕТРИЧЕН НАЧИН
И РАЗДЕЛЕНА НА ПЕТ ЧАСТИ

Превод от латински

Марко Марков

Редактор

Георги Каприв

Консултанти

Христо Хр. Тодоров, Стилиян Йотов

Библиотека

Тезаурус

№ 1	Уилям Шекспир	<i>Великите трагедии</i>
№ 2	Мирча Елиаде	<i>Трактат по история на религиите</i>
№ 3		<i>Книга на мъртвите</i>
№ 4	Мирча Елиаде	<i>Шаманизмът и архаичните техники на екстаза</i>
№ 5	Мирча Елиаде	<i>Йога. Безсмъртие и свобода</i>
№ 6	Леонардо	<i>Трактат за живописиста</i>
№ 7	Марина Цветаева	<i>Живот в огъня</i>
№ 8		<i>Попол Вух.
Древните истории на Киче</i>
№ 9	Платон	<i>Държавата</i>
№ 10	Николо Макиавели	<i>Владетелят</i>
№ 11	Освалд Шпенглер	<i>Залезът на Запада, т. 1 и 2</i>
№ 12	Джеймс Фрейзър	<i>Златната клонка, част 1 и 2</i>
№ 13	Цао Сюецин	<i>Сън в алени покои, т. 1</i>
№ 14	Франсоа Волтер	<i>Векът на Луи XIV, т. 1 и 2</i>
№ 15	К. Станиславски	<i>Работата на актьора, т. 1</i>
№ 16	Барух Спиноза	<i>Етика</i>

Съдържание

Първа част.

За Бога / 7

Втора част.

За природата и произхода на ума / 61

Трета част.

За произхода и природата на афектите / 127

Четвърта част.

За човешкото робство или за силата на афектите / 213

Пета част.

За мощта на интелекта или за човешката свобода / 301

Първа част

За Бога

ДЕФИНИЦИИ

1. Под *причина на себе си* разбирам това, чиято същност включва в себе си съществуването, или иначе казано, това, чиято природа може да бъде схваната само като съществуваща.
2. Това нещо се нарича в своя род крайно, което може да бъде ограничено от друго със същата природа. Напр. едно тяло се нарича крайно, понеже винаги схващаме друго по-голямо. Така една мисъл се ограничава от друга мисъл. Но едно тяло не се ограничава от една мисъл, нито една мисъл от едно тяло.
3. Под *субстанция* разбирам това, което съществува в себе си и се схваща чрез себе си, т.е. схващането за което не предполага да бъде схващано нещо друго, от което да следва да бъде формирано.
4. Под *атрибут* разбирам това, което интелектът възприема от субстанцията като съставлящо нейната същност.
5. Под *модус* разбирам афекциите на субстанцията, или – иначе казано – това, което съществува в някое друго нещо, чрез което то също се схваща.

6. Под *Бог* разбирам безусловно безкрайното съществуващо, т.е. субстанцията, която се състои от безкрайно много атрибути, всеки един от които изразява вечна и безкрайна същност.

ОБЪСНЕНИЕ. Казвам абсолютно безкрайно, но не в своя род; защото на това, което е безкрайно само в своя род, можем да отречем безкрайно много атрибути; което обаче е абсолютно безкрайно, към неговата същност принадлежи всичко, което изразява същност и не включва в себе си никакво отрицание.

7. Това нещо се нарича *свободно*, което съществува от самата необходимост на своята природа и се детерминира да действа единствено и само от себе си; а необходимо, или по-добре принудено, е това нещо, което се детерминира да съществува и да действа по конкретен и определен начин от някакво друго нещо.

8. Под *вечност* разбирам самото съществуване, доколкото се схваща като по необходимост следващо единствено от дефиницията на едно вечно нещо.

ОБЪСНЕНИЕ. Именно такова съществуване, както същността на едно нещо, се схваща като вечна истина и поради това то не може да бъде обяснено чрез траенето или времето, ако и траенето да се схваща без начало и без край.

АКСИОМИ

1. Всичко, което е, е или в себе си, или в друго нещо.
2. Това, което не може да бъде схванато чрез нещо друго, трябва да бъде схванато чрез себе си.
3. От дадена определена причина по необходимост следва резултат и, обратното, ако няма определена причина, невъзможно е да следва резултат.
4. Познанието на резултата зависи от познанието на причината и го включва в себе си.
5. Неща, които нямат нищо общо помежду си, не могат също да се познаят едно чрез друго, или иначе казано, схващането за едното не включва в себе си схващането за другото.
6. Една истинна идея трябва да се съгласува със своя обект (ideatum).
7. Същността на това, което може да се мисли като несъществуващо, не включва в себе си съществуването.

ТЕОРЕМА 1. Субстанцията по природа е преди своите афекти.

ДОКАЗАТЕЛСТВО. Това е ясно от деф. 3 и 5.

ТЕОРЕМА 2. Две субстанции, които имат различни атрибути, нямат нищо общо помежду си.

ДОКАЗАТЕЛСТВО. Това е ясно също от деф. 3; защото всяка субстанция трябва да е в себе си и да бъде схващана чрез себе, или иначе казано, схващането за едната не включва в себе си схващането за другата.

ТЕОРЕМА 3. Неща, които нямат нищо общо помежду си, не могат да бъдат причина едно на друго.

ДОКАЗАТЕЛСТВО. Ако те нямат нищо общо помежду си, то те (според акс. 5) не могат да бъдат познати едно чрез друго и поради това (според акс. 4) не могат да бъдат причина едно на друго; което и следваше да се докаже.

ТЕОРЕМА 4. Две или повече различни неща се отличават едно от друго или по различието на атрибутите на субстанциите, или по различието на техните афекции.

ДОКАЗАТЕЛСТВО. Всичко, което е, е или в себе си, или в друго нещо (според акс. 1), т.е. (според деф. 3 и 5) извън интелекта няма нищо освен субстанции и техните афекции. Следователно извън интелекта няма нищо, по което няколко

неща могат да се отличават едно от друго, освен субстанциите, или, което е същото (според деф. 4), техните атрибути и техните афекции; което и следваше да се докаже.

ТЕОРЕМА 5. В природата на нещата не може да има две или повече субстанции с една и съща природа, сиреч с един и същ атрибут.

ДОКАЗАТЕЛСТВО. Ако имаше няколко различни субстанции, би трябвало те да се отличават една от друга или по различието на атрибутите си, или по различието на афекциите си (според предх. теор.). Ако се отличават само по различието на атрибутите, тогава ще се приеме, че с един и същ атрибут ще има само една субстанция. Но ако те се отличават по различието на афекциите си, тогава – понеже субстанцията по природа е преди своите афекции (според теор. 1), – като се оставят настрана нейните афекции и тя се разгледа в себе си, т.е. (според деф. 3 и акс. 6) разгледа се истински, тя няма да може да бъде схваната като различна от друга, т.е. (според предх. теор.) няма да може да има повече субстанции, а ще има само една; което и следваше да се докаже.

ТЕОРЕМА 6. Една субстанция не може да бъде произведена от друга субстанция.

ДОКАЗАТЕЛСТВО. В природата на нещата не може да има две субстанции с един и същ атрибут (според предх. теор.), т.е. (според теор. 2) субстанции, които имат нещо общо помежду си. И поради това (според теор. 3) едната няма как да бъде причина на другата, или иначе казано, едната не може да бъде произведена от другата; което и следваше да се докаже.

СЛЕДСТВИЕ. От това следва, че една субстанция не може да бъде произведена от нещо друго, тъй като в природата на нещата няма нищо освен субстанции и техните афекции, както е ясно от акс. 1 и деф. 3 и 5. Но тя не може да бъде произведена от субстанция (според предх. теор.). Следователно въобще невъзможно е една субстанция да бъде произведена от нещо друго; което и следваше да се докаже.

ДРУГО ДОКАЗАТЕЛСТВО. Това може да се докаже още по-лесно от безсмислието на противното. Защото ако една субстанция можеше да бъде произведена от нещо друго, нейното познаване трябваше да зависи от познаването на причината ѝ (според акс. 4); и поради това тя нямаше да бъде субстанция (според деф. 3).

ТЕОРЕМА 7. Към природата на субстанцията принадлежи това, че тя съществува.

ДОКАЗАТЕЛСТВО. Една субстанция не може да бъде произведена от нещо друго (според следствието от предх. теор.); така че тя ще бъде причина на себе си, т.е. (според деф. 1) нейната същност по необходимост включва в себе си съществуването, или иначе казано, към нейната природа принадлежи това, че тя съществува; което и следваше да се докаже.

ТЕОРЕМА 8. Всяка субстанция по необходимост е безкрайна.

ДОКАЗАТЕЛСТВО. С един и същ атрибут съществува само една-единствена субстанция (според теор. 5) и към нейната природа принадлежи това, че тя съществува (според

теор. 7). Следователно в природата ѝ ще бъде тя да съществува или като крайна, или като безкрайна. Но тя не е крайна, тъй като (според деф. 2) ако беше, трябваше да бъде ограничена от друга субстанция със същата природа, която също трябваше да съществува по необходимост (според теор. 7); и поради това щяха да съществуват две субстанции с един и същ атрибут, което е безсмислено (според теор. 5). Следователно тя съществува като безкрайна; което и следваше да се докаже.

ЗАБЕЛЕЖКА 1. Тъй като крайното битие в действителност е отчасти отрицание, а безкрайното е безусловно утвърждаване на съществуването на дадена природа, то от самата теорема 7 следва, че всяка субстанция трябва да бъде безкрайна.

ЗАБЕЛЕЖКА 2. Не се съмнявам, че за всички, които разсъждават неясно върху нещата и не са свикнали да ги познават чрез техните първи причини, ще бъде трудно да схванат доказателството на теорема 7; разбира се, причината е, че не правят разлика между модификациите на субстанцииите и самите субстанции и не знаят по какъв начин биват произведени нещата. Оттук се получава, че погрешно приписват на субстанцииите същото начало, което виждат, че имат нещата в природата. Защото тези, които не познават истинските причини на нещата, объркват всичко и си измислят без каквато и да е съпротива от страна на ума им, че дърветата говорят също както и хората, и си представят, че хората се образуват от камъни също както и от семе, и че всякакви форми могат да се променят в всякакви други. Също така и тези, които смесват божията природа с човешката, лесно приписват на Бога човешки афекти, особено докато още не знаят по какъв начин биват породени афектите в ума. Обаче ако хората насочеха вниманието си към природата на субстанцията, те съвсем нямаше да се усъмнят в истинността на теорема 7. Напротив, тази теорема за всички тях щеше да е аксиома и щяха да я при-

числят към общите понятия. Защото под субстанция те щяха да разбират това, което съществува в себе си и бива схванато чрез себе си, т.е. това, чието познаване не се нуждае от познаването на друго нещо; а под модификации – това, което съществува в друго нещо, като схващането за тях се образува от схващането за това нещо, в което съществуват. Затова ние можем да имаме истинни идеи за модификации, които не съществуват, тъй като, макар че не съществуват актуално извън интелекта, все пак тяхната същност така се съдържа в друго нещо, че те могат да бъдат схванати чрез самото него. Но истинност на субстанциите няма извън интелекта освен в тях самите, понеже те биват схващани чрез себе си. Следователно, ако някой кажеше, че има ясна и отчетлива, т.е. истинна идея за една субстанция, но независимо от това се съмнява дали съществува такава субстанция, това щеше да бъде все едно той да каже, че има една истинна идея, но въпреки това се съмнява дали тя не е погрешна (както е очевидно за всеки достатъчно внимателен); или ако някой твърди, че субстанцията е създадена, с това той едновременно твърди, че една погрешна идея е станала истинна, а по-безсмислено от това, разбира се, не може и да се помисли. И затова трябва по необходимост да се признае, че съществуването на една субстанция, както и нейната същност, е вечна истина.

Оттук можем да заключим и по друг начин, че с една и съща природа има само една-единствена субстанция, което, прецених, си струва труда да се докаже тук. Но за да бъде това извършено по определен ред, трябва да се отбележи:

1. Истинната дефиниция на всяко нещо не включва в себе си и не изразява нищо освен природата на дефинираното нещо. От това следва (2).
2. Някоя дефиниция не включва в себе си и не изразява никакво конкретно число индивиди, тъй като не изразява нищо друго освен природата на дефинираното

нещо. Напр. дефиницията на триъгълника не изразява нищо друго освен простата природа на триъгълника, а не някакво конкретно число триъгълници.

3. Трябва да се отбележи, че за всяко нещо, което съществува, по необходимост има някаква конкретна причина, поради която то съществува.
4. Най-накрая трябва да се отбележи, че тази причина, по силата на която едно нещо съществува, или трябва да се съдържа в самата природа и в дефиницията на съществуващото нещо (естествено поради това, че към неговата природа принадлежи това то да съществува), или трябва да бъде извън него.

От тези забележки следва, че ако в природата съществува някакво конкретно число индивиди, по необходимост трябва да има причина защо именно толкова индивиди съществуват, а не повече или по-малко. Ако напр. в природата на нещата съществуват 20 човека (за по-голяма яснота приемам, че те съществуват едновременно и че преди това в природата други не са съществували), няма да бъде достатъчно (има предвид – за да приведем основание защо съществуват 20) да посочим причината на човешката природа по принцип; но освен това ще бъде необходимо да посочим причината на това, защо съществуват именно 20, а не повече или по-малко, тъй като (според заб. 3) за съществуването на всеки един от тях трябва по необходимост да има причина. Но тази причина (според т. 2 и 3) не може да се съдържа в самата природа на човека, тъй като истинната дефиниция на човека не включва в себе си числото 20. И поради това (според т. 4) причината за съществуването на тези 20 човека и следователно на всеки един от тях по необходимост трябва да бъде налична извън всеки един от тях; и поради това трябва безусловно да се заключи, че всяко нещо, в чиято природа могат да съществуват повече индивиди, трябва по необходимост да има външна причина, за да

съществува. И сега, понеже към природата на субстанцията принадлежи това, че тя съществува (както беше вече показано в тази забележка), то нейната дефиниция по необходимост трябва да включва в себе си съществуването и следователно дори само от нейната дефиниция трябва да се прави заключение за нейното съществуване. Но от нейната дефиниция (както показахме в т. 2 и 3) не може да следва съществуването на повече субстанции. И така, от нея по необходимост следва, че съществува само една-единствена субстанция с една и съща природа, както беше казано в теоремата.

**ТЕОРЕМА 9. Колкото повече реалност
или битие има едно нещо, толкова
повече атрибути са му присъщи.**

ДОКАЗАТЕЛСТВО. Това е ясно от дефиниция 4.

**ТЕОРЕМА 10. Всеки отделен атрибут
на една субстанция трябва
да бъде схващан чрез себе си.**

ДОКАЗАТЕЛСТВО. Атрибут е именно това, което интелектът възприема от субстанцията като съставлящо нейната същност (според деф. 4); и поради това (според деф. 3) трябва да бъде схванат чрез себе си; което и следваше да се докаже.

ЗАБЕЛЕЖКА. От това става ясно, че дори и два атрибута да бъдат схващани като реално различни, т.е. единият без помощта на другия, все пак от това не можем да заключим, че те съставят две съществуващи или две различни субстанции; защото в природата на субстанцията е всеки

от нейните атрибути да бъде схващан чрез себе си, тъй като всичките атрибути, които тя притежава, винаги са били едновременно в нея и единият не е могъл да бъде произведен от другия, а всеки поотделно изразява реалността или битието на субстанцията. И така, съвсем не е безсмислено да се приписват на една субстанция повече атрибути; дори нищо в природата не е по-ясно от това, че всяко съществуващо трябва да се схваща под някакъв атрибут и че колкото повече реалност или битие има то, толкова повече атрибути – които изразяват и необходимост (сиреч вечност), и безкрайност – притежава. И следователно нищо не е по-ясно и от това, че безусловно безкрайното съществуващо (както посочихме в деф. б) по необходимост трябва да бъде дефинирано като биващо съществуващо, което се състои от безкрайно много атрибути, от които всеки един изразява конкретна вечна и безкрайна същност. Ако обаче някой запита сега по какъв белег тогава ще можем да разпознаем различието на субстанциите, то нека прочете следващите теореми, които показват, че в природата на нещата съществува само една-единствена субстанция и че тя е безусловно безкрайна, поради което той напразно би търсил такъв белег.

ТЕОРЕМА 11. Бог – или иначе казано субстанцията, която се състои от безкрайно много атрибути, всеки от които изразява вечна и безкрайна същност – съществува по необходимост.

ДОКАЗАТЕЛСТВО. Ако някой отрече това, нека си помисли, ако е възможно, че Бог не съществува. Следователно (според акс. 7) неговата същност не включва в себе си съществуването. Но това е (според теор. 7) безсмис-

лено. Следователно Бог по необходимост съществува; което и следваше да се докаже.

ДРУГО ДОКАЗАТЕЛСТВО. За всяко нещо трябва да бъде посочена причина или основание – както защо съществува, така и защо не съществува. Напр. ако съществува един триъгълник, то трябва да има основание или причина, защо той съществува; ако обаче той не съществува, трябва също да има основание или причина, която пречи на това той да съществува, или иначе казано, премахва неговото съществуване. Но това основание, сиреч причина, или трябва да се съдържа в природата на нещото, или да бъде извън него. Напр. основанието на това, защо не съществува квадратен кръг, показва самата негова природа; разбира се, понеже съдържа в себе си противоречие. От друга страна, защо съществува субстанция, следва също така единствено от нейната природа, която именно включва в себе си съществуването (вж. теор. 7). Но основанието на това, защо съществува един кръг или един триъгълник, или защо не съществува, не следва от тяхната природа, а от уредбата на съвкупната телесна природа; защото от нея трябва да следва или че триъгълникът по необходимост съществува, или че е невъзможно сега да съществува. И всичко това е очевидно от само себе си. От което следва, че по необходимост съществува това, за което няма основание или причина, която да му пречи да съществува. И така, ако не може да има основание или причина, която да пречи да съществува Бог или която да премахва неговото съществуване, то като цяло трябва да се заключи, че по необходимост той съществува. Но ако съществуваше такова основание или причина, тя би трябвало да бъде или в самата природа на Бога, или извън нея, т.е. в друга субстанция с друга природа. Защото, ако тя беше със същата природа, с това щеше да се допусне, че има Бог. Но една субстанция с друга природа нямаше да има нищо общо с Бога (според теор. 2) и поради това не би могла нито да

установи, нито да премахне неговото съществуване. И така, понеже не може да има извън природата на Бога основание или причина, която да премахне неговото съществуване, то тя по необходимост ще трябва да бъде, ако Бог действително не съществува, в самата негова природа, която поради това щеше да съдържа противоречие. Но да се твърди това за безусловно безкрайното и най-съвършено същество е безсмислено. Следователно не съществува нито в Бога, нито извън него причина или основание, което да премахва неговото съществуване; и затова Бог съществува по необходимост; което и следваше да се докаже.

ДРУГО ДОКАЗАТЕЛСТВО. Възможността нещо да не съществува е безсилие, а, напротив, възможността да съществува е мощ (както е ясно от само себе си). И така, ако това, което сега съществува по необходимост, са само крайни съществуващи, то тези крайни съществуващи са по-могъщи, отколкото безусловно безкрайното съществуващо; но това е (както е ясно от само себе си) безсмислено. Следователно или нищо не съществува, или безусловно безкрайното съществуващо съществува също така по необходимост. Но ние съществуваме или в нас, или в друго нещо, което съществува по необходимост (вж. акс. 1 и теор. 7). Следователно безусловно безкрайното същество, т.е. Бог (според деф. 6), съществува по необходимост, което и следваше да се докаже.

ЗАБЕЛЕЖКА. В последното доказателство искаха да покаже съществуването на Бога a posteriori, за да се разбере по-лесно доказателството, а не поради това, че съществуването на Бога не следва на същото това основание и a priori. И така, понеже възможността да съществува нещо е мощ, от това следва, че колкото повече реалност е присъща на природата на едно нещо, толкова повече сили има в себе си то да съществува. Поради това безусловно безкрайното съществуващо, или Бог, има в себе си безусловно безкрайната мощ да съществува, затова той съществува безуслов-

но. Обаче мнозина може би няма да могат да разберат лесно очевидността на това доказателство, понеже са свикнали да гледат само тези неща, които произтичат от външни причини; вследствие на това те виждат, че това, което бързо възниква, т.е. което съществува лесно, също и лесно загива; и, напротив, считат, че е по-трудно за правене, т.е. съществува не толкова лесно това, към което според тяхното схващане принадлежат повече неща. Но за да се освободят те от тези предразсъдъци, не е необходимо да посочвам тук в какъв смисъл е верен изразът „Което бързо възниква, бързо загива“, нито това, дали с оглед на цялата природа всичко е еднакво лесно, или не. Достатъчно е да отбележа само това, че не говоря тук за неща, които произлизат от външни причини, а говоря единствено за субстанции, които (според теор. 6) не могат да бъдат произведени от никаква външна причина. Защото неща, които възникват от външни причини, независимо дали се състоят от много, или от малко части, дължат всичкото съвършенство или реалност, каквато те притежават, на силата на една външна причина; и поради това тяхното съществуване произхожда единствено и само от съвършенството на външната причина, а не от тяхното собствено. Напротив, всичкото съвършенство, което субстанцията притежава, не се дължи на никаква външна причина; поради това и нейното съществуване трябва да следва от единствено и само от нейната природа, която затова не е нищо друго освен нейната същност. И така, съвършенството не премахва съществуването на едно нещо, а, напротив, го установява; несъвършенството, напротив, го премахва; и поради това в съществуването на никое друго нещо не можем да бъдем поупверени, както в съществуването на безусловно безкрайното или съвършено съществуващо, т.е. Бог. Защото, тъй като неговата същност изключва всякакво несъвършенство и включва в себе си безусловно съвършенство, със самото това тя изключва всякаква причина за съмнение в неговото съществу-

ване и дава най-висшата увереност в него; което, вярвам, ще бъде ясно за всеки що-годе внимателен човек.

ТЕОРЕМА 12. Не може истински да се мисли никакъв атрибут на субстанцията, от който да следва, че субстанцията може да се дели.

ДОКАЗАТЕЛСТВО. Именно частите, на които би се разделила схващаната по този начин субстанция, или ще запазят природата на субстанцията, или не. В първия случай (според теор. 8) всяка част ще трябва да бъде безкрайна и (според теор. 6) причина на себе си и (според теор. 5) ще трябва да се състои от различен атрибут; и поради това от една субстанция ще могат да се образуват повече субстанции, което (според теор. 6) е безсмислено. Освен това частите (според теор. 2) нямаше да имат нищо общо със своето цяло и цялото (според деф. 4 и теор. 10) щеше да може да съществува и да се схванаща без своите части, което е без съмнение безсмислено. Ако обаче приемем второто, именно че частите няма да запазят природата на субстанцията, то тогава, понеже цялата субстанция щеше да е разделена на равни части, тя щеше да изгуби природата на субстанция и щеше да престане да съществува, което (според теор. 7) е безсмислено.

ТЕОРЕМА 13. Безусловно безкрайната субстанция е неделима.

ДОКАЗАТЕЛСТВО. Ако тя беше наистина делима, то частите, на които тя щеше да се раздели, или ще запазят природата на безусловно безкрайната субстанция, или не. В първия случай ще има повече субстанции с една и съща при-

рода, което (според теор. 5) е безсмислено. Ако приемем второто, то (както по-горе) безусловно безкрайната субстанция ще престане да съществува, което (според теор. 11) също е безсмислено.

СЛЕДСТВИЕ. От това следва, че никоя субстанция и следователно никоя телесна субстанция, доколкото е субстанция, не е делима.

ЗАБЕЛЕЖКА. Че субстанцията е неделима, се разбира още по-просто единствено от това, че природата на субстанцията може да бъде мислена само като безкрайна и че под част на субстанцията не може да се разбира нищо друго освен крайна субстанция, което (според теор. 8) имплицира явно противоречие.

ТЕОРЕМА 14. Освен Бога не може нито да има, нито да бъде мислена никаква друга субстанция.

ДОКАЗАТЕЛСТВО. Понеже Бог е безусловно безкрайно съществуващ, за което не може да се отрече никакъв атрибут, който изразява същността на субстанцията (според деф. 6), и понеже той по необходимост съществува (според теор. 11), то ако имаше някаква субстанция извън Бога, тя би трябвало да бъде обяснена чрез някакъв атрибут на Бога и тогава биха съществували две субстанции с един и същ атрибут, което (според теор. 5) е безсмислено; и поради това не може да има и следователно не може и да бъде мислена никаква субстанция освен Бог. Защото ако тя можеше да бъде мислена, би трябвало да бъде мислена по необходимост като съществуваща, но това (според първата част на това доказателство) е безсмислено. Следователно освен Бог не може да има, нито да бъде мислена друга субстанция; което и следваше да се докаже.